

Vasárnapi Újság

AZ ÚJ MAGYARSÁG VASÁRNAPI MELLÉKLETE

PIPICS ZOLTÁN.

A MŰKRITIKA URFI-KORÁBÓL

A magyar képzőművészeti élet első megpezsdülése az elmúlt század negyvenes éveire esik, 1839-ben alakul meg a Pesti Műegylet és 1840-ben rendezik a régi Redoutban az első pesti tárlatot. Ezek a „történelem előtti idők”, amelyeket a szabadságharc és a Bach-korszak választ el a későbbi folyamatos fejlődéstől, amely a hatvanas évekkel indul meg. Az előbbi az édes gyermekkor, az utóbbi a bájos ifjúkor.

A hatvanas évek művészei érezték, hogy a festő ecsetjén és a műbarát pénzén kívül a művészetnek még valamire szüksége van: szak-szerű kritikára. Boldogult Szemerecsányi Miklós, ennek a korszaknak jeles krónikása megírja, hogy a művészek ebben a korban „sajnosan nélkülözték a hírlapi kritikát.” „Azt vallották, hogy ez az élesztő a művészet egészséges fejlődéséhez szükséges. Ezért megbírálták ők maguk írásban az egymás műveit és pedig olykor elég keményen.” Ezek a bírálatok terjedelmes jegyzőkönyvek formájában fennmaradtak a Múcsarnok levéltárában. Emeljünk ki egy ilyen művész-kritikusok által írt bírálati jegyzőkönyvet a sok közül, élvezzük e derék mesterek stílusának régies zamatát, szempontjaiknak gyermekdedségét és azt a minden felülemelkedő jóakaratot, amely soraikból beszél. Mi a céljuk?

— A műbíráló bizottmány — írja az egyik ilyen jegyzőkönyv előjében —, mely az érett gyümölcsök megízlelése alkalmával kiterjeszti figyelmét az előfára is, magasztalva a jót, fölemlítve a rosszat, gyomlál, nyes, kötöz és lelkiismeretes kertész módjára meg nem elégedve a jelen terméssel, biztosítani akarja a jót a jövőre, javítani akar a gyarlón, kivetni a rosszat és gondosan eljárva tisztében, kedvet ébreszt a közönségben tömegesb részvétre, egyúttal azonban a művészeknek is vél szolgálni hibáik és gyarlóságai kitüntetésére, jó oldalaik és dicséretes működésök kiemelése által.

Műbíráló a londoni kiállításra szánt képzőművészeti tárgyakról.

Ezt a címet viseli az első és legrégebbi ilyen bírálati jegyzőkönyv, amely 1862 február 18-án kelt és

amelyet Barabás Miklós, Harsányi Pál, Borsos József, Szandház Károly, Telpey Károly, Szumrák Pál, George Ágoston és Kovács Mihály írt alá. A bírálat anyaga az a huszonnyolc műtárgy volt, melyeket alkotóik az azévben rendezett londoni világkiállítás magyar csoportjába beküldtek. A műtárgyak Pacht zongorakereskedőnek szíveségből átengedett termeiben voltak kiállítva.

A műbíráló bizottság mindjárt előjáróban megjegyzi, hogy ez az anyag sem számban, sem minőségben nem felel meg rendeltetésének. De okát is adja ennek: „A művészek magokra hagyták a közönség részéről, hogy akkor szenteljék működésüket áldozatul a szép célnak, midőn legtöbbször a mindennapi megélhetés súlyos gondjai veszik azt igénybe; a közönség, vagy legalább a főrendűek részéről pedig senki által sem tétetvén megrendelések oly céllal, hogy a készítenő mű egy szerszám a londoni világkiállításra küldessék.” „Óhajtott lett volna az is, hogy e kiállítás egészben bizonyos nemzeti jellemet viselt volna magán, amiről sajátlag magyarnak ismerszenék fel. Innen lőn e kiállítás iránya *cosmopolitai*.”

A bírálat ezután sorra veszi a huszonnyolc műtárgyat:

— Egyenként vizsgálván a kiállított műveket, a *historiai szakmában* következők találtattak:

(Mi csak idézünk a kritikákból.)

II. Lajos hullájának feltalálása. Olajfestmény, Székely Bertalantól. A bírálók szerint „e mű kétségtelen talentumos művész áru el s még több reményre jogosít felőle.” Dicsérik Székely nagy szorgalmát s a lelkiismeretes tanulmányozást. Nem így a főalakot. „Még becsesebb lenne a mű, ha a királyi hullában jelezne valami, hogy az valóban király, még pedig magyar király hullája.” „Nyert volna a mű még azáltal is, ha az *évszak*, amelyben a megtalálás történt, jobban kitüntetett volna s ha a táj, mi igen szép ugyan, részletes kivitelével nem vonná el a főtárgyról a figyelmet.” Kedves a bírálat utolsó mondata is: „Jobb lenne az is, ha a lepedő, mely a hullával együtt kivonatít, híven

a földaloni kikerülés természetéhez, bekevertebbnek látszanék.

Angelika és Medor. Olajfestmény Than Móról. „E mű egészben véve nemcsak szép, de meglepő hatással bír. A férfialak nem éppen sikerült, mert már ülése guggoláshoz hasonlít, nadrágja és ingujja felfújva, vagy felpuffadva látszik.”

Ábrahám kiköltözése. Olajfestmény Molnár Józseftől. „Ábrahám patriarchális alakja művészileg szép, a számon üülő beteg alak pedig igen szerencsés felfogással van teremtve, nem fejezhetvén ki Cha-naan megpillantásán oly nagy örömet, mint ha egészséges volna.”

Milton leányaival, elveszett paradicsomát dictálván. Olajfestmény Orlay Samutól. „E műben a compositio s összeállítás jó, Milton alakja eszményileg kielégítőn van ábrázolva. De mivel ez történeti tárgy s Milton háza természet után képben is megjelent, a helyiség ismerői először is könnyen azon kifogást tehetik, hogy célszerűbb lenne Milton házának *sajátságos ablakát*, mely több osztályzatú és szélesebb, mint magas, e képen feltüntetni. Mindhárom leányra nézve óhajtott volna, hogy *szébb* alakok lennének.”

Két tanulmányfő. Férfi és nő. Olajfestmény Than Móról. „Olasz jelleget jól fejez ki, színezete is teljesen kielégítő, érdekeltséget azonban oly nézőnél, ki csupán *tárgyilag* *szépséget* keres a műben, nem igen gerjeszt.”

A *tájjfestészeti szakmában* következő művek találtattak:

Pálmacsoport a Saharában. Olajfestmény, Ligeti Antaltól. „Ez leg-sikerültebb művei közé tartozik a művészeknek” — írja a bírálat. „A szigorú műítéssel igényeinek azonban még jobban meg leendet felelve, ha a kövek nem látszanának oly lágyaknak, egyenlő távolságban levőknek.”

Balatonvidéki tájkép. Olajfestmény Brodsky Sándortól. „Általában szép és kedves látvány ugyan s különösen a facsoportok igen szépek, egyáltalán a festmény kezelése ügyes művészt áru el, de mivel Brodskynak sikerültebb művei ismertek, ezt azok mellett feldicsérni nem lehet a bizottmánynak.”

Keresztelés a Jordánban. Olajfestmény Markó Károlytól. „E mű a classicitás bélyegét viseli magán mind az eszményben s compositióban, mind a kivitelben.” „De a víznek folyása sikerültebben tüntethetett volna fel az által, ha az előtérbeni vizet setétebbre tartotta volna a művész.”

Az állatfestészeti szakmából egy mű állíttatott ki:

Lóitatás. Olajfestmény Lotz Károlytól. „Lotznak minden tekintetben jobb művei ismereteseek, mint ez. Ugy látszik, ő kisebb formákhoz van szokva.” „Kíváncsnék, hogy egy-két jobb vagy nemesebb fajú lovat is állíttatott volna elő a festő.”

A virágfestészből is egy kép találtatott kiállítva, Vandrak Károlytól; de e virágok igen kemények, mintha kézzel csinált virágok volnának és színezetök sem természet-

tes. Egy csendélet ugyancsak Vandrak Károlytól nem sok érdekességgel bír. A nyúl szőre szálankint festettnek látszik, nem tömegekben, mi pedig a nyúlfestésznél egyik lényeges kellék.

Varrott kép is találtatott egynehány kiállítva, de ezeket mint nem művészi, hanem iparművi tárgyakat a bizottmány nem vette bírálat alá.

A szobrászati szakmából a következő művek voltak e kiállításban:

Sámson és Delila. Gypsz csoportozat Dunajszky Lászlótól. „E műben az eszme méltánylást érdemel, valamint a komoly igyekezet is, mely az egészen kitűnik. De mindezen előnyök mellett az összeállítás hiányosnak mondható, amennyiben egy oldalra, hol három láb jön össze, igen tömören, más oldalra egészen üresen ütött ki a csoportozat. Emellett Sámson melle igen gyengének tűnik fel.”

Petőfy (így!) mellszobra. Gypsből ugyancsak Dunajszky Lászlótól. „Ez, amennyiben a költő halála után képekről utánozva készítettett, mint arcszobor kielégítőnek volna ugyan mondható, de vonásai igen élesek lévén, az archan kevés lágy-ságot mutatnak.”

Az építészeti szakmában csak egy mű találtatott, a magyar akadémia palotájának terve Henszlmann, Gerster és Freytől. A bizottság részletes bírálatába nem megy bele, miután a tervet már számos ízben megbírálták mások, de szembeszáll azzal a nézettel, amely szerint a gótikus stílus nem felel meg a környezetnek, „mint erre élő példa Velenében az általánosan dicsőített Márkus piaca, hol egy bizanti stílusban épült templom, egy gót stílusban és egy renaissance stílusban épült palota, tehát három különböző stílus egy csoportban látható.”